

CHƯƠNG 5

ĐẠO HÀM

BÀI 1. ĐỊNH NGHĨA – QUY TẮC TÍNH ĐẠO HÀM	2
A. TÓM TẮT LÝ THUYẾT	1
B. DẠNG TOÁN VÀ BÀI TẬP	2
☒ DẠNG 1. TÍNH ĐẠO HÀM BẰNG ĐỊNH NGHĨA	2
☒ DẠNG 2. CÁC QUY TẮC TÍNH ĐẠO HÀM VÀ BẢNG ĐẠO HÀM	3
☒ DẠNG 3. BÀI TOÁN CHỨNG MINH, GIẢI PHƯƠNG TRÌNH, BẤT PHƯƠNG TRÌNH	16
☒ DẠNG 4. ĐẠO HÀM CỦA HÀM SỐ LƯỢNG GIÁC	20
☒ DẠNG 5. CHỨNG MINH ĐẲNG THỨC, GIẢI PHƯƠNG TRÌNH CHỨA ĐẠO HÀM	26
C. BÀI TẬP RÈN LUYỆN	27
D. LỜI GIẢI BÀI TẬP RÈN LUYỆN	32
BÀI 2. PHƯƠNG TRÌNH TIẾP TUYẾN	41
A. TÓM TẮT LÝ THUYẾT	41
B. DẠNG TOÁN VÀ BÀI TẬP	41
☒ DẠNG 1. VIẾT PTTT KHI BIẾT TIẾP ĐIỂM (TẠI ĐIỂM M) HOẶC BIẾT HOÀNH ĐỘ, TUNG ĐỘ	41
☒ DẠNG 2. VIẾT PTTT KHI BIẾT HỆ SỐ GÓC HOẶC SONG SONG, VUÔNG GÓC VỚI MỘT ĐƯỜNG THẲNG	48
☒ DẠNG 3. BÀI TOÁN VỀ XÁC ĐỊNH HỆ SỐ GÓC NHỎ NHẤT, LỚN NHẤT CỦA TIẾP TUYẾN	54
☒ DẠNG 4. VIẾT PTTT KHI BIẾT ĐIỂM MÀ TIẾP TUYẾN ĐI QUA	57
☒ DẠNG 5. TÌM THAM SỐ m ĐỂ TỪ 1 ĐIỂM TA KỂ ĐƯỢC ĐÚNG MỘT TIẾP TUYẾN ĐẾN ĐỒ THỊ HÀM SỐ	62
TỔNG HỢP KIẾN THỨC CẦN NHỚ VỀ TIẾP TUYẾN	64
C. BÀI TẬP RÈN LUYỆN	65
D. LỜI GIẢI BÀI TẬP RÈN LUYỆN	71
BÀI 3. ĐẠO HÀM CẤP CAO VÀ VI PHÂN	92
A. TÓM TẮT LÝ THUYẾT	92
B. DẠNG TOÁN VÀ BÀI TẬP	92
☒ DẠNG 1. TÍNH ĐẠO HÀM CẤP CAO CỦA MỘT HÀM SỐ	92
☒ DẠNG 2. TÌM VI PHÂN CỦA MỘT HÀM SỐ	94
BÀI 4. ÔN TẬP CHƯƠNG V	96

BÀI 1. ĐỊNH NGHĨA – QUY TẮC TÍNH ĐẠO HÀM

A. TÓM TẮT LÝ THUYẾT

1. Định nghĩa đạo hàm: Cho hàm số $y = f(x)$ các định trên khoảng $(a;b)$ và $x_0 \in (a;b)$.

Giới hạn hữu hạn nếu có của tỉ số $\frac{f(x) - f(x_0)}{x - x_0}$ khi $x \rightarrow x_0$ được gọi là đạo hàm của hàm số đã cho tại

x_0 , kí hiệu $f'(x_0)$ hay $y'(x_0)$. Như vậy, ta có:

$$f'(x_0) = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x) - f(x_0)}{x - x_0}$$

2. Quan hệ giữa sự tồn tại của đạo hàm và tính liên tục của hàm số

Định lí 1. Nếu hàm số $y = f(x)$ có đạo hàm tại x_0 thì nó liên tục tại điểm đó.

3. Ý nghĩa của đạo hàm

a) **Ý nghĩa hình học:** Phương trình tiếp tuyến của đồ thị hàm số $y = f(x)$ tại điểm $M(x_0; f(x_0))$ có dạng: $y = k(x - x_0) + f(x_0)$ với $k = f'(x_0)$ là hệ số góc của tiếp tuyến.

b) **Ý nghĩa vật lý:**

– Vận tốc tức thời: $v(t) = s'(t)$.

– Gia tốc tức thời: $a(t) = v'(t)$.

– Cường độ dòng điện tức thời: $I(t) = Q'(t)$.

4. Đạo hàm trên khoảng: Hàm số $y = f(x)$ được gọi là có đạo hàm trên khoảng $(a;b)$ nếu nó có đạo hàm tại mọi điểm x trên khoảng đó.

B. DẠNG TOÁN VÀ BÀI TẬP

DẠNG 1. TÍNH ĐẠO HÀM BẰNG ĐỊNH NGHĨA

PHƯƠNG PHÁP:

♦ Cần nhớ công thức: $f'(x) = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x) - f(x_0)}{x - x_0}$

♦ Phương pháp tính giới hạn của hàm số

VI DỤ MINH HỌA

Ví dụ 1. Cho hàm số $f(x) = 2x^2 + x + 1$. Tính $f'(2)$?

Lời giải

Ta có $f'(2) = \lim_{x \rightarrow 2} \frac{f(x) - f(2)}{x - 2} = \lim_{x \rightarrow 2} \frac{2x^2 + x + 1 - 11}{x - 2} = \lim_{x \rightarrow 2} \frac{(x - 2)(2x + 5)}{x - 2} = \lim_{x \rightarrow 2} (2x + 5) = 9$.

Ví dụ 2. Cho hàm số $y = x^3 - 2x + 1$. Tính $y'(2)$?

Lời giải

Ta có $y'(2) = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{y(x) - y(1)}{x - 1} = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{x^3 - 2x + 1 - 0}{x - 1}$

$$= \lim_{x \rightarrow 1} \frac{(x - 1)(x^2 + x - 1)}{x - 1} = \lim_{x \rightarrow 1} (x^2 + x - 1) = 1$$

Ví dụ 3. Cho hàm số $f(x) = \sqrt{2x + 1}$. Tính $f'(1)$?

Lời giải

$$\begin{aligned} \text{Ta có } f'(1) &= \lim_{x \rightarrow 1} \frac{f(x) - f(1)}{x - 1} = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{\sqrt{2x+1} - \sqrt{3}}{x - 1} \\ &= \lim_{x \rightarrow 1} \frac{2x - 2}{(x - 1)(\sqrt{2x+1} + \sqrt{3})} = \lim_{x \rightarrow 1} \frac{2}{\sqrt{2x+1} + \sqrt{3}} = \frac{\sqrt{3}}{3}. \end{aligned}$$

Ví dụ 4. Cho hàm số $y = \frac{2x-1}{x+3}$. Tính $y'(3)$?

Lời giải

$$\text{Ta có } y'(3) = \lim_{x \rightarrow 3} \frac{y(x) - y(3)}{x - 3} = \lim_{x \rightarrow 3} \frac{\frac{2x-1}{x+3} - \frac{5}{6}}{x - 3} = \lim_{x \rightarrow 3} \frac{7x - 21}{6(x+3)(x-3)} = \lim_{x \rightarrow 3} \frac{7}{6(x+3)} = \frac{7}{36}.$$

☑ BÀI TẬP ÁP DỤNG

Bài 1. Tính đạo hàm của các hàm số sau tại các điểm được chỉ ra:

1. Cho $f(x) = x^3 + x - 2$. Tính $f'(-2)$? **ĐS:** $f'(-2) = 13$

2. Cho $y = \sqrt{3-2x}$. Tính $y'(-3)$? **ĐS:** $y'(-3) = -\frac{1}{3}$

3. Cho $f(x) = \frac{2x+1}{x-1}$. Tính $f'(2)$? **ĐS:** $f'(2) = -3$

☑ LỜI GIẢI

1. Ta có $f'(-2) = \lim_{x \rightarrow -2} \frac{f(x) - f(-2)}{x - (-2)} = \lim_{x \rightarrow -2} \frac{x^3 + x - 2 - (-12)}{x + 2}$
 $= \lim_{x \rightarrow -2} \frac{(x+2)(x^2 - 2x + 5)}{x + 2} = \lim_{x \rightarrow -2} (x^2 - 2x + 5) = 13.$

2. Ta có $y'(-3) = \lim_{x \rightarrow -3} \frac{y(x) - y(-3)}{x - (-3)} = \lim_{x \rightarrow -3} \frac{\sqrt{3-2x} - 3}{x + 3}$
 $= \lim_{x \rightarrow -3} \frac{-6 - 2x}{(x+3)(\sqrt{3-2x} + 3)} = \lim_{x \rightarrow -3} \frac{-2}{\sqrt{3-2x} + 3} = -\frac{1}{3}.$

3. Ta có $f'(2) = \lim_{x \rightarrow 2} \frac{f(x) - f(2)}{x - 2} = \lim_{x \rightarrow 2} \frac{\frac{2x+1}{x-1} - 5}{x - 2} = \lim_{x \rightarrow 2} \frac{-3x + 6}{(x-1)(x-2)} = \lim_{x \rightarrow 2} \frac{-3}{2(x-1)} = -3.$

☑ DẠNG 2. CÁC QUY TẮC TÍNH ĐẠO HÀM VÀ BẢNG ĐẠO HÀM

♦ Quy tắc tính đạo hàm

- ① $(u + v - w)' = u' + v' - w'$
- ② $(u \cdot v)' = u'v + v'u$
- ③ $\left(\frac{u}{v}\right)' = \frac{u'v - v'u}{v^2}$
- ④ $(k \cdot u)' = k \cdot u' \quad (k \in \mathbb{R})$

♦ Bảng đạo hàm

Hàm sơ cấp	Hàm hợp
♦ $(C)' = 0 \quad (C \in \mathbb{R})$	♦ $(u^n)' = n \cdot u^{n-1} \cdot u' \quad (n \in \mathbb{N}^*)$
♦ $(x^n)' = n \cdot x^{n-1} \quad (n \in \mathbb{N}^*)$	

<p>♦ $(\sqrt{x})' = \frac{1}{2\sqrt{x}} \quad (x > 0)$</p> <p>♦ $\left(\frac{1}{x}\right)' = -\frac{1}{x^2} \quad (x \neq 0)$</p>	<p>♦ $(\sqrt{u})' = \frac{u'}{2\sqrt{u}} \quad (u > 0)$</p> <p>♦ $\left(\frac{1}{u}\right)' = -\frac{u'}{u^2} \quad (u \neq 0)$</p>
<p>o Công thức nhanh</p> <p>♦ $\left(\frac{ax+b}{cx+d}\right)' = \frac{ad-bc}{(cx+d)^2}$</p> <p>♦ $\left(\frac{ax^2+bx+c}{dx+e}\right)' = \frac{ad^2 + 2aex + (be-cd)}{(dx+e)^2}$</p> <p>♦ $\left(\frac{a_1x^2+b_1x+c_1}{a_2x^2+b_2x+c_2}\right)' = \frac{\begin{vmatrix} a_1 & b_1 \\ a_2 & b_2 \end{vmatrix} x^2 + 2 \begin{vmatrix} a_1 & c_1 \\ a_2 & c_2 \end{vmatrix} x + \begin{vmatrix} b_1 & c_1 \\ b_2 & c_2 \end{vmatrix}}{\begin{vmatrix} a & x^2 + b & x + c \\ 2 & 2 & 2 \end{vmatrix}}$ (Tích huyền trừ tích sắc)</p>	

Loại 1. Làm quen nhóm công thức $(x^n)' = n.x^{n-1}$ và $(u.v)' = u'v + v'u$

1. Ví dụ minh họa

Ví dụ 1. Tìm đạo hàm của hàm số $y = x^4 - 2x^2 + 1$.

Lời giải

$$y' = 4x^3 - 2 \cdot 2x = 4x^3 - 4x$$

Ví dụ 2. Tìm đạo hàm của hàm số $y = 5x^2(3x-1)$.

Lời giải

$$y' = [5x^2(3x-1)]' = (5x^2)' \cdot (3x-1) + 5x^2 \cdot (3x-1)' = 10x \cdot (3x-1) + 5x^2 \cdot 3 = 45x^2 - 10x$$

2. Bài tập áp dụng

Bài 1. Tính đạo hàm của các hàm số sau

1. $y = -2x^4 + 4x^2 - 3x + 1$.

ĐS: $-8x^3 + 8x - 3$.

2. $y = x^3 - 3x^2 + x - 1$.

ĐS: $3x^2 - 6x + 1$.

3. $y = \frac{1}{2}x^5 + x^4 - x^3 - \frac{3}{2}x^2 + 4x - 5$.

ĐS: $\frac{5}{2}x^4 + 4x^3 - 3x^2 - 3x + 4$.

4. $y = \frac{1}{4} - \frac{1}{3}x + x^2 - \frac{1}{2}x^4$.

ĐS: $-\frac{1}{3} + 2x - 2x^3$.

Bài 2. Tính đạo hàm của các hàm số sau

1. $y = \frac{1}{5}mx^5 - 2x^4 + \frac{1}{3}x^3 + m^2 - 1$.

ĐS: $mx^4 - 8x^3 + x^2$.

2. $y = \frac{1}{4} - \frac{1}{3}x + \frac{1}{3}x^3 + m - 1$.

ĐS: $x^2 - x + x$.

3. $y = 3x^3 + 2(m-1)x^2 + x + m^2 - 1$.

ĐS: $9x^2 + 4(m-1)x + 1$.

Bài 3. Tính đạo hàm của các hàm số sau

1. $y = (x^2 + x)(3 - x^2)$.

ĐS: $-4x^3 - 3x^2 + 6x + 3$.

2. $y = (2x-1)^2(2x+1)^2$.

ĐS: $16x^2 + 4$.

3. $y = x(2x-1)(3x+2)$.

ĐS: $18x^2 + 2x - 2$.

3. Lời giải

Bài 1. 1. $y' = -2.4x^3 + 4.2x - 3 = -8x^3 + 8x - 3.$

2. $y' = 3x^2 - 3.2x + 1 = 3x^2 - 6x + 1.$

3. $y' = \frac{1}{2}.5x^4 + 4x^3 - 3x^2 - \frac{3}{2}.2x + 4 = \frac{5}{2}x^4 + 4x^3 - 3x^2 - 3x + 4.$

4. $y' = -\frac{1}{3} + 2x - \frac{1}{2}.4x^3 = -\frac{1}{3} + 2x - 2x^3.$

Bài 2. 1. $y' = \frac{1}{5}.5mx^4 - 2.4x^3 + \frac{1}{3}.3x^2 = mx^4 - 8x^3 + x^2.$

2. $y' = \frac{1}{4}.4x^3 - \frac{1}{3}.3x^2 + \frac{1}{2}.2x = x^3 - x^2 + x.$

3. $y' = 3.3x^2 + 2.2(m-1)x + 1 = 9x^2 + 4(m-1)x + 1.$

Bài 3. 1. $y' = [(x^2 + x)(3 - x^2)]' = (x^2 + x)'(3 - x^2) + (x^2 + x).(3 - x^2)'$

$= (2x + 1)(3 - x^2) + (x^2 + x)(-2x) = -4x^3 - 3x^2 + 6x + 3$

2. $y' = [(2x-1)^2(2x+1)^2]' = [(2x-1)]' (2x+1)^2 + (2x-1)^2 [(2x+1)]'$
 $= 2.(2x+1)^2 + (2x-1)^2.2 = 16x^2 + 4.$

3. $y' = [x(2x-1)(3x+2)]' = x'.[(2x-1)(3x+2)] + x.[(2x-1)(3x+2)]'$
 $= 1.[(2x-1)(3x+2)] + x.[(2x-1)'.(3x+2) + (2x-1).(3x+2)']$
 $= 1.[6x^2 + x - 2] + x.[2.(3x+2) + (2x-1).3]$
 $= 6x^2 + x - 2 + x[12x + 1] = 6x^2 + x - 2 + 12x^2 = 18x^2 + 2x - 2.$

Loại 2. Làm quen nhóm công thức $(u^n)' = n.u^{n-1}.u'$

1. Ví dụ minh họa

Ví dụ 1. Tìm đạo hàm của hàm số $y = (x^7 + x)^2.$

Lời giải

$y' = 2(x^7 + x).(7x^6 + 1) = 2(7x^{13} + 8x^7 + x) = 14x^{13} + 16x^7 + 2x.$

Ví dụ 2. Tìm đạo hàm của hàm số $y = (x^2 - 2x + 3)(2x + 1)^3$

Lời giải

$y' = [(x^2 - 2x + 3)(2x + 1)^3]' = (x^2 - 2x + 3)'.(2x + 1)^3 + (x^2 - 2x + 3).[(2x + 1)^3]'$
 $= (2x - 2).(2x + 1)^3 + (x^2 - 2x + 3).[3(2x + 1)^2.2] = (2x - 2).(2x + 1)^3 + 6(x^2 - 2x + 3)(2x + 1)^2.$

2. Bài tập áp dụng

Bài 1. Tìm đạo hàm của hàm số sau

1. $y = (2x^3 - 3x^2 - 6x + 1)^2.$

ĐS: $25x^5 - 60x^4 - 60x^3 + 120x^2 + 60x - 12$

2. $y = (x^7 + 3x^4 + 2)^{10}.$

ĐS: $10(x^7 + 3x^4 + 2)^9.(7x^6 + 12x^3)$

3. $y = (x^4 - 2x^2 + x - 1)^2.$

ĐS: $8x^7 - 24x^5 + 10x^4 + 8x^3 - 12x^2 + 10x - 2$